

[Různá témata]

Ladislav Hejdánek

◆ diktát, česky, vznik: 1988

◆ dictate, Czech, origin: 1988

[Různá témata] [1988]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini Pro 3 preview]

Ve filosofii se kupodivu zdomácnělo takové zvláštní traktování témat, že se jednak hodně věcí předpokládá a přitom se ne zcela přesně ukáže, co vlastně se předpokládá. Tedy na jakého myslitele nebo na jakou filosofii se navazuje, ať už pozitivně nebo negativně. A dále, že místo provedení myšlenky se myšlenka jenom naznačuje a komentuje. To jest je to něco takového, jako když se třeba důstojníci štábu cvičí na stole v zaměřování a střelení na cíle. A přitom všechno je jenom hra na tom stole. Ono to nepochybně má nějaký smysl a lze se na tom leccžemu přiučit a nacvičit, ale ta rozhodující prověrka nemůže být provedena na stole, nýbrž pouze v terénu. To jest musím mít k dispozici skutečné baterie v palebném postavení, musím mít tady k dispozici ústřednu, která dává dohromady údaje z pozorovatelů a která udává, na který cíl se má ta která baterie zaměřit a udává tento cíl v souřadnicích, které předem jsou domluveny tak, aby nevznikla mýlka, aby se všichni na ní shodli a tak dále. Tedy nakonec rozhodující prověrka spočívá v tom, že se skutečně vystřelí a že se sleduje, a to ostrými náboji, kam střely dopadly a s jakým výsledkem. Jak přesně a tak dále.

A toto je zapotřebí také dodržovat ve filosofii. Je sice pravda, že to znamená, že velmi často se musí opakovat něco, co už bylo mnohokrát řečeno. Jenomže tomu nelze zabránit nebo od toho se nelze nějak oprostit, protože i ten detailní způsob, jak se to, co už je notoricky známo, řekne, opakuje, vždycky vykazuje nějaké odchylky, nějaké detailní, drobné, na první pohled třeba jakoby nedůležité nebo nevýznamné odchylky, které však jsou mimořádně důležité pro to, jak dané *filosoféma*, eventuálně jak daná formulace je zapojena do širších filosofických kontextů nebo do celkovějšího výkladu. A proto čas od času nejenže není od věci, nýbrž je dokonce naprosto nezbytné určité formulace starých si připomenout a naprosto zřetelně a jasně říci, proč s těmito formulacemi nebo s nějakými detaily na těch formulacích souhlasit nemůžeme a jak to vyjádříme my dnes v nových kontextech po dlouhých diskusích v dějinách filosofie a poté, co jsme pojali určitý úmysl, záměr, rozhodli jsme se k nějakému projektu myšlenkovému a co tedy každou takovou drobnou, malou formulaci s těmi drobnými detaily zaměřujeme v rámci pojaté strategie, rozvržené strategie k tomu cíli, který jsme si předsevzali.

Mnohokrát jsme slyšeli, že bez Sovětského svazu by nebylo Československa. Ještě nikdy nikdo neřekl, že bez Sovětského svazu, bez Velké říjnové revoluce a bez stalinského typu socialismu by nebylo Hitlera a nebylo by vítězství nacismu v Německu ani jeho počátečních úspěchů vojenských v Evropě. Je tedy možno říct také, že bez Sovětského svazu by nebylo konce Československa, by nebylo Mnichova, by nebylo ani prohrané války, pro Československo prohrané války, a nebylo by Února, který tuto prohru zpečetil.

Jiný hlas: Postavení těch starých lidí bylo hrozné. A je pořád. A všude, i tam. Jaký je to stáří, umírat naprosto opuštěn, sice v blahobytu a ve vybílené místnosti jako naprosto hygienické, ale přesto naprosto sám. To už není problém politický... Není to problém politické argumentace, ale je, protože ta společnost to zakládá.

A nicméně to patří do jiného oboru otázek. Já se obávám, že budeme muset skončit, protože už málokdy končíme takhle pozdě jako dnes.

Jiný hlas: No tak já mám ještě jednu otázku.

Jiný hlas: What's going on here?

Jiný hlas: Well, when I asked my first question, there was not yet the term power in play. And I would like to rephrase my first question and ask you, whether your answer, that you should only argue with

the capitalist who would not accept your position, should be qualified in terms of *power*. Or saying it more frankly, whether your answer will be the same in case that you shall have enough *power* to... to... Jiný hlas: organize the society in a way that he should have to accept it. To accept the position that the benefits are to be redistributed by some central way.

Česky.

Jiný hlas: I don't understand.

Řekněte to ještě česky a pak to znova zopakujte.

Jiný hlas: No česky je to teda, zda by na tu otázku, zda jediný jeho způsob, jak to vyřídit s tím kapitalistou, by byla ta argumentace, zda tohleto bude kvalifikováno, když se do hry dostane ta moc. Neboli jakým způsobem by zacházel s tím kapitalistou za předpokladu, že by měl moc uspořádat tu společnost jinak.

There is a difference if you discuss the issue with a capitalist without having *power* or if you are in possession... position that you can organize the society by exercising *power*.

Jiný hlas: Yes, but... Do you mean... I don't think that the kind of social progress that I want to see will be the result of convincing capitalists of anything. It's not the capitalists who need to be convinced.

Takže se nepotřebují být přesvědčováni, ale nemyslí si, že by jaksí tím přesvědčováním se měla docílit ta změna?

Jiný hlas: I mean one set of people... you need to have militant action on the part of the private people, which to some extent there is now. I mean there are claimants unions, there are unions of people who receive funds and things like that. I don't really understand the question about me having *power*. I don't understand. Are you saying if I had *power* would I turn into a tyrant? Is that the real question?

Jiný hlas: Well, in fact, in a slight way it is the question because you say...

Jiný hlas: The answer is no.

Jiný hlas: ...that... I hope it is so, but the problem is that you really need the taxes and the money for the initial starting of your project. And let's assume that... well, you still have to accept if you are not *libertarian*, and you are not, you have to accept some kind of *power* which is not the *power* of individual people, which is centralized *power*.

Jiný hlas: Oh yes, of course.

Jiný hlas: And if people will not...

Jiný hlas: Oh yes, they have to be forced. Of course.

Jiný hlas: Yes.

Jiný hlas: But I don't think that there's anything wrong with using state force to enforce justice.

Nemyslí si, že by byla chyba, když se používá státní moci k tomu, aby se prosadila spravedlnost?

Jiný hlas: And I don't think that every state in the world abuses its *power*. I really don't.

You mean there is no state abusing...

Jiný hlas: Oh no, no. There exist states that do not abuse...

Jako leckterých států legitimita státu spočívá v tom, že právě o tu spravedlnost usiluje. To je podmínka legitimacy státu. That's the condition of the legitimacy of the state to support and to enforce justice.

Jiný hlas: Tak já myslím, že tady bysme měli...

Jiný hlas: Jo, já bych prosím vás jenom, aby bylo jasné, proč jsem se ptal. Já jsem tu jeho teorii napadl zevnitř jenom proto, že jsem chtěl ukázat něco podstatnějšího. Že nejde vycházet pro politický model společnosti... vycházet z výroby a distribuce se mně zdá nepatřičný. Že ten problém celé jako vůbec výroby a distribuce se musí vztáhnout k něčemu mnohem hlubšího, a to je totiž k smyslu našeho pobytu. A teprve od toho vyjít a z tohoto hlediska pobývání na zemi potom nahlížet ten problém výroby a distribuce. A teprve z tohoto konceptu celého potom budovat ten politický systém. To je to, k čemu jsem se nedostal, k čemu jsem chtěl poukázat.

Je, ale je to přesunutí tématu do úplně jiné roviny.

Jiný hlas: No jistě, ale to jsem chtěl poukázat, to byl smysl těch mých... jenom abych to uzavřel.

No ale ne na jedno sezení. Děkuju vám za přítelnost. Příště zas tak. Příště budeme my. Doufám aspoň.

Dvacetipátého šestý. V souvislosti se svou dvojicí *challenge and response* mluví na straně třeba 61 nebo 67, 8 Arnold Toynbee o neznámém faktoru, který uvnitř působí. Říká tomu *unknown factor*. Problém je, a to je ovšem věc, která přesahuje kompetenci Toynbeeho profesionality, problém je, zda o tom neznámém faktoru můžeme... zda máme právo, zda je legitimní o tom mluvit jako o faktoru. Většinou se neužívá termínů v odborných vědách, ať už duchovních nebo přírodních, zcela přesně. Ale jdeme-li k etymologii, tak faktorem může být jenom něco, co je schopno něco dělat. A tady je tedy problém, zda ten neznámý faktor, eventuálně přímo ta výzva, zda může být považována za něco, co dělá. Zdá se, že daleko přiměřenější skutečnosti by bylo mluvit o dělání pouze na straně odpovědi, kdežto samu výzvu by bylo třeba koncipovat jako nepředmětnou. Jako něco, co je za fasádou vnějších historických skutečností. Asi tak, jako je umělecké dílo za fasádou třeba plátna pokrytého barevnými skvrnami nebo za fasádou nějakých zvukových vln nebo hmoty zvuků a podobně.

Heidegger se hrubě mýlil, když zařadil filosofii... totiž když zařadil teologii na stejnou stranu jako vědy, speciální vědy, a proti nim všem postavil filosofii. Tedy v tomto smyslu teologie vědou nikdy být nemůže, protože jejím předmětem nebo tématem nikdy není jenom Bůh. Tedy pokud teologie mluví o Bohu, tak nepředmětně mluví o světě, o člověku, o pobytu člověka nebo pobývání člověka na světě. A naopak filosofie může mluvit o člověku nebo o světě, vždy ve vztahu k celku, jenom tak, že nepředmětně mluví o tom, čemu teologie říká Bůh nebo náboženství říká Bůh, ale čemu naproti tomu filosofie říká třeba pravda nebo nazývá jinak.

Předchozí 4. 6., 7. 6. 88 dopoledne doma.

V Ebelingovi strana 33. Čteme, že... je to tam na víc místech, ale zrovna na této straně... čteme o fascinaci *Gottesfrage*, fascinaci *unter der Gottesfrage*, tedy otázky po Bohu bychom mohli přeložit, i když se to dá také přeložit boží otázky, ale tak to není míněno. A v té souvislosti se říká, že právě ta otázka Boha je *das fundamentalste und umfassendste Thema des Glaubens*. Tedy je nejzákladnějším, nejfundamentálnější a nejobsáhlejší tématem víry. To je pochopitelně docela špatně. Svým způsobem víra náleží jinam než mezi aktivity, které mají svůj intencionální předmět, který navíc tedy mohou tematizovat.

Tedy víra nepochybně se vztahuje k tomu, čemu teologie nebo náboženství říká Bůh, ale v žádném případě to není víra, která to, k čemu se vztahuje, ten základ, ten zdroj, by tematizovala. Tedy v žádném případě Bůh nepatří k tématům víry. Víra sice je intencionálním aktem, ale nikoli aktem vědomí. Vědomí je schopno teprve víru reflektovat, i když samozřejmě, protože víra je tím intencionálním aktem i mimovědomí, tak samozřejmě může proniknout i jako intencionální akt do samotného vědomí, nezávisle na tom, co vědomí tematizuje, k čemu se samo intencionálně vztahuje jako k předmětu. To znamená, patří to k nepředmětným intencím víry, respektive nepředmětným intencím toho myšlení, v němž se projevuje víra, v němž se uplatňuje víra. Ale primární uplatnění víry je v životě, v praktickém životě, v aktivitě.

Rádl má hlubokou pravdu, že víra je nakloněnost k činu. Že to je už začátek aktivity. Tam v tom ještě není žádné zírání, žádné nahlížení, žádné obzírání terénu ve smyslu staré *theoria*, tedy víra nemá žádné téma. Téma může mít jenom vědomí. Víra je cesta aktivity uprostřed světa. To je víra. A zároveň ne jakékoli aktivity, nýbrž aktivity, která spoléhá na něco jiného, která nestaví jenom z toho, co bylo a jest, ale která především je orientována na budoucnost.

Tedy ta základní chyba Ottova, když říká, že *Gottesfrage* je *das fundamentalste und umfassendste Thema des Glaubens*, spočívá v tom, že z víry dělá akt myšlení a to ten akt nebo tu stránku aktu myšlení, která se vztahuje k intencionálnímu předmětu. Pak ovšem zcela zapomíná, nebo sám sebe nechápe, nereflektuje, že tento vztah k intencionálnímu předmětu může být jenom služebný a že vposledu má něco vyjasnit, objasnit. Ale my víme zase, ještě víc, totiž že intencionální vztah k intencionálnímu předmětu nemůže vyjasnit reálný, ten skutečný, aktivní vztah víry k jejímu základu, protože tento základ není předmětný. Nemá vůbec předmětnou stránku.

No a výsledek je ten, že tedy tady nastupuje právě to, o čem na začátku on mluví, jak je důležitý způsob myšlení, právě tím se on dost nezabývá, ten způsob myšlení jeho je zcela v rámci předmětné myšlenkové tradice a nenechává tam nikde volnou, volné místo, volnou cestu k nahlédnutí, že myšlenkově se může filosofie i teologie vztáhnout legitimně k tomu, čemu tradičně náboženství a po něm teologie říká Bůh, pouze jako k intencionálnímu nepředmětu nebo přes intencionální nepředmět. Nikoli přes intencionální předmět.

To je také ještě čtvrtého konec.

12. 8. 88, Praha.

Když jsem zkoumal možnosti, jak rozvinout první kroky nepředmětného myšlení, měl jsem za to, že nejlépe vyjít od tematiky spjaté s takzvanou ryzí nepředmětností. A za nejryzejší nepředmětnost, jak se mi tehdy zdálo, bylo třeba považovat pravdu. Protože jsem vycházel z některých českých tradic a zejména z pojetí Rádlova. Obtíže, do kterých mě to vedlo, jsem si stále vykládal jako obtíže, které prostě vyplývají z té nezbytné, základní a zásadní proměny myšlení. Totiž z opuštění myšlení předmětného, v kterém jsme myšlenkově vyrůstali všichni a zůstávali po celý život, a naopak z neschopnosti se udržet v myšlení nepředmětném, o němž toho tolik nevíme, které sice je kdesi v základech našeho myšlení nezbytné, protože bez nepředmětných intencí nejsou možné ani předmětné, ale jsou tak zakotveni a zaklesnutí do myšlení předmětného, ustavičně při každém pokusu se dostat dál směrem nepředmětného myšlení se propadáme zase do myšlení předmětného. Tedy nevzal jsem dost vážně, že potíže by mohly přicházet také odjinud.

A teprve v poslední době jsem nahlédl, že důvody, proč pravda nám klade zcela mimořádné potíže, a dokonce takového druhu, že nepředmětné myšlení nemůžeme ustavit a etablovat právě na tomto tématu, na tématu pravdy. Rozhodl jsem se změnit tematiku a zároveň tedy formulovat důvody, proč ona pravda se filosofickým tématem stát nemá a nemůže. Vyvodil jsem z toho důsledek, že filosofická

alethologie je nelegitimní disciplína, že nic takového nemůže být legitimně ustavováno a že nejdále se filosofie ve svém uvažování může dostat, když bude tematizovat onu sféru, ono území, kde dochází ke vztahu, respektive k setkání myšlenky, myšlení s pravdou. Kdy tedy nemůžeme mluvit o pravdě samotné, nýbrž jenom o jejím oslovení, o její výzvě, kterou myslící člověk zaslechne nebo nezaslechne, a když zaslechne, tak ji pochopí nebo nepochopí, a když ji pochopí, tak ji může vzít vážně a podrobit jí nejenom své myšlení, ale také svůj život, ale může tedy celoživotně selhat. A nebo zase naopak může se dát té pravdě tak k dispozici, že skutečně tedy odpoví případně, přiměřeně, adekvátně její výzvě.

Konec. Až sem přepsáno.

Jestliže budeme považovat *logos* za významný, nejvýznamnější, za přímo rozhodující i v životě *polis*, pak to znamená, že jsme rozhodli o tom, co má představovat i prakticky tu rozhodující instanci toho, co v politickém životě má být platné, závazné a podle čeho se má život v *polis*, společenský život řídit. Tedy máme tady jasné hledisko, proč a jak se rozhodnout, zda rozum, rozumná opatření politická mají být podřízena mocenským cílům, anebo zda mocenské cíle mají být podřízeny cílům rozumu, cílům rozumným. Zda se má politický život prosazovat svou vlastní vahou, mít své vlastní zákonitosti, jak se to říká od doby Machiavelliho, anebo zda je třeba ukládat politickému životu normy i meze na základě důvodů, které nahlíží rozum, porozumění, pochopení. Zda tedy rozhodující pro politickou práci, pro politické vedení obce je udržet občany pod mocí, anebo zda rozhodující je přivést občany k takovému typu, k takové úrovni uvědomění, aby rozumný důvod pro ně byl víc než donucení.